

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR IMPLEMENTING THE REFORM OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL AND OVERCOMING EDUCATIONAL CHALLENGES IN UKRAINE

Стаття присвячена ролі публічно-приватного партнерства (ППП) у реалізації реформи Нової української школи у загальній середній освіті та можливостям імплементації кращих закордонних та українських практик у подоланні освітніх викликів після декількох років пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії на територію України, перезавантаження освітньої системи для відновлення й удосконалення зруйнованої росіянами освітньої інфраструктури деокупованих українських міст. Випускники сучасної школи повинні мати всі необхідні знання, уміння та навички, аби знайти своє місце у світі постійних змін, які вимагають швидкої адаптації та залучення набутих компетентностей у реальне життя. Тому українська школа почала вже свою трансформацію, аби майбутні повноцінні члени суспільства будували справжнє громадянське суспільство, володіючи також і громадянськими та соціальними компетентностями, заснованими на ідеях демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей. У статті розглянуто зокрема активне залучення приватних шкіл, громадських організацій, благодійних фондів як різновидів PPP у запровадження та реалізацію наймасштабнішої реформи Нової української школи, починаючи з 2018 року до сьогодні, проаналізовано співпрацю державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та благодійних фондів на різних етапах трансформації у загальній середній освіті. Продовження освітньої реформи ускладнюється через необхідність залучення значних ресурсів не лише на перебудову навчального середовища, а й на відновлення будівель шкіл, знищених російською армією під час неспровокованої жорстокої війни проти українського народу. Також обґрунтовано ефективність взаємодії зовнішніх та внутрішніх стейкхолдерів у рамках реалізації освітніх проєктів PPP. На основі визначених ключових факторів збільшення ролі PPP у вирішенні складних завдань освітньої галузі запропоновано впровадження комплексу заходів щодо формування нового освітнього середовища у контексті співпраці публічного та приватного партнерів.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство; громадянське суспільство; освітні стейкхолдери; компетентності; підвищення кваліфікації вчителів; освітня політика.

The article is devoted to the role of public-private partnership (PPP) in the implementation of the reform of the New Ukrainian School in general secondary education and the possibilities of implementing the best foreign and Ukrainian practices in overcoming educational challenges after several years of the COVID-19 pandemic and the full-scale invasion of Russia on the territory of Ukraine, rebooting the education system for the restoration and improvement of the educational infrastructure of the de-occupied Ukrainian cities destroyed by the Russians. Graduates of a modern school must have all the necessary knowledge, abilities and skills to find their place in the world of constant changes, which require rapid adaptation and involvement of acquired competencies in real life. Therefore, the Ukrainian school has already begun its transformation so that future full-fledged members of society build a real civil society, possessing also civic and social competences based on the ideas of democracy, justice, equality, human rights, well-being and a healthy lifestyle, with awareness of equal rights and opportunities. The article examines, in particular, the active involvement of public organizations, charitable foundations as one of the types of PPP in the introduction and implementation of the largest reform New Ukrainian School, starting from 2018 until today, the cooperation of state authorities, local self-government bodies, public organizations and charitable foundations at various stages is analyzed transformations in general secondary education. The continuation of the educational reform is complicated by the need to attract significant resources not only for the reconstruction of the educational environment, but also for the restoration of school buildings destroyed by the Russian army during the unprovoked brutal war against the Ukrainian people. The effectiveness of the interaction of external and internal stakeholders in the implementation of PPP educational projects is also substantiated. Based on the identified key factors of increasing the role of PPP in solving complex tasks of the educational sector, it is proposed to implement a set of measures to create a new educational environment in the context of cooperation between public and private partners.

Key words: public-private partnership; civil society; educational stakeholders; competence; professional development of teachers; educational policy.

УДК 351.88::327.7::341.11
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.33.11>

Дьоміна І.О.

аспірантка кафедри регіональної політики

Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми в загальному вигляді. Розвиток сучасної демократичної країни неможливо уявити без розвитку освіти, оскільки від неї залежать соціально-економічні й технологічні зміни та формування справжнього громадянського суспільства. Навіть під

час війни в Україні не зупиняються соціальні та гуманітарні ініціативи, активні громадяни за участі міжнародних партнерів реалізують багато спільних проєктів для підтримки культурно-освітнього життя. За даними Міністерства освіти і науки України (МОН)

станом на 16 лютого 2023 року в Україні зруйновано 438 закладів освіти та 3098 пошкоджено [1]. Вже сьогодні потрібно розробляти ефективні шляхи відновлення освітньої інфраструктури та трансформації освітньої системи, яка зазнала значного негативного впливу. Одним із важливих аспектів у цьому напрямку може бути публічно-приватне партнерство (ППП), яке досі для України мало відоме, оскільки законодавчо зафіксоване поняття державно-приватного партнерства, у якому передбачається співпраця держави, територіальних громад в особі відповідних державних органів, які здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) з юридичними особами, як приватними партнерами на основі договорів, встановлених чинним законодавством [2]. Враховуючи успішний досвід багатьох країн світу у різних галузях саме PPP для України може бути важливим сегментом у системі відбудови і розвитку України, адже передбачає у ролі публічного партнера не лише органи державної влади, а й органи місцевого самоврядування, потужні громадські організації та благодійні фонди, що значно розширює потенціал реалізації проєктів, особливо у соціально-гуманітарній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження взаємодії основних суб'єктів у публічно-приватному партнерстві у сфері освіти в Україні знаходиться на початкових етапах, тому потребує подальшого ґрунтовного вивчення. Науковий погляд щодо реформи НУШ висловлюють українські науковці О. Савченко, Л. Онищук, В. Паламарчук, Ю. Бабанський, В. Бондар, О. Барановська, Л. Гриневич та ін. Щодо питань PPP в Україні особливої уваги варті дослідження М. Лахижі, Т. Губанової, О. Ляховець, А. Сороченка, а для повного дослідження теми PPP використовуються напрацювання великої кількості зарубіжних вчених, зокрема Д. Нуше, Х. Патріноса, Ш. Равала, В. Робертсона, А. Фабре, Ш. Страуба, А. Вергер, М. Мочетті, Е. Бойер, Д. Ван Слік, С. Ісмаїл, та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Реалізація реформи Нової української школи вимагає значних ресурсів, системних заходів та зважених управлінських рішень. Реформування освітнього середовища здійснюється паралельно з реформою децентралізації, що як наслідок, має забезпечити доступ дітей до якісних освітніх послуг і вирішити проблему нерівності за міжпоселенською ознакою. Тому реформа

НУШ має втілюватися у трансформованій системі освітніх закладів, а громади мають створювати спроможні освітні мережі, де будуть створені всі необхідні умови для відображення дійсних принципів нової сучасної школи. Окрім того з початком повномасштабної війни зросла внутрішня міграція учнів з окупованих територій та територій воєнних дій, що значно вплинуло на навантаження шкіл та умови реалізації освітніх реформ у окремих регіонах України. Ці окремі питання загальної проблеми доступу дітей до якісної освіти можуть бути вирішені у тому числі і шляхом PPP.

Метою статті є проаналізувати, систематизувати підходи щодо співпраці публічного та приватного партнерів у рамках трансформації освітньої системи через реформу Нова українська школа, сформулювати можливі рекомендації для української освітньої галузі щодо вирішення ключових проблем освітньої сфери та подолання наслідків війни через механізми PPP.

Виклад основного матеріалу. Дослідження у сфері публічно-приватного партнерства у галузі освіти вказують на певні шляхи, через які реформи із залученням PPP можуть покращити результати навчання дітей у школах. Зокрема науковці підкреслюють, що збільшення вибору та різноманітності навчальних закладів може збільшити конкуренції між усіма школами, заохочуючи всіх стейкхолдерів вносити зміни, спрямовані на збереження або збільшення кількості учнів у власній школі. Якщо в межах PPP будуть розроблені ефективні механізми загальносистемної підзвітності, сучасного управління навчальними закладами, це зумовить покращення у втіленні автономії шкіл на місцях, оскільки керівники навчальних закладів володітимуть необхідними дієвими інструментами управління. Окрім того зростання ролі автономії шкіл може зумовити зростання вимог до кваліфікації педагогів [3]. Ефективність будь-яких реформ у середній освіті залежить не в останню чергу від кваліфікації та мотивації вчителів, які реалізують зміни безпосередньо у школах.

У 2016 році була ініційована, а у 2018 році розпочалася довготермінова реформа освітньої галузі Нова українська школа (НУШ), яка реалізовується з метою трансформації української школи, оскільки вона може бути каталізатором змін у громадах, будучи важелем соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності України. Українське суспільство давно очікувало запровадження сучасних підходів навчання та управління у освітній системі, однак ще більше про необхідність змін підтвердило

міжнародне дослідження якості освіти PISA в Україні від Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), за результатами якого у 2018 році базового рівня сформованості читацької грамотності не досягли 25,9% українських підлітків, математичної – 36% і природничо-наукової – 26,4%. Ці показники є гіршими за середні значення по країнах ОЕСР, де базового рівня сформованості читацької грамотності не досягають 22% підлітків, математичної – 23,9%, а природничо-наукової – 21% [4]. Тому розроблення нових актуальних системних політичних рішень у освітній галузі стало надважливим. У ядрі реформування загальної середньої освіти лежить переосмислення сутності та результатів освітнього процесу, перехід від запам'ятовування фактів та понять до формування компетентностей в учнів. Випускник оновленої школи є цілісною всебічно розвинутою особистістю з високим рівнем критичного мислення, патріотом з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, інноватором, який, здатен змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя [5]. Передумовами запровадження реформи стали ухвалення у 2017 році нового Закону «Про освіту» [6], що надав можливості реалізовувати основні концепти Нової української школи, а також затвердження Кабінетом міністрів нового Державного стандарту початкової освіти [7] на початку 2018 року. Відповідно до Формули НУШ, яка закладена у Концепції Нової української школи у реформу закладено дев'ять ключових компонентів [5]:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.
5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
7. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя.
8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

9. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу.

Компетентності в учнів, які описані в Концепції НУШ та зафіксовані у новому ЗУ «Про освіту», ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006) [8]. Основні компетентності, які можуть розширюватися державними стандартами різних рівнів освіти, є такі, як:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність.

Календар реформи передбачає комплекс змін та заходів до 2029 року. Передбачається, що на момент завершення реформи буде розроблена і відпрацьована нова ефективна система підвищення кваліфікації вчителів всіх рівнів загальної середньої освіти разом із формуванням мережі установ незалежної сертифікації, розроблені та впроваджені нові професійні стандарти, створені спроможні освітні мережі в громадах через систему опірних шкіл у рамках децентралізації, відбудеться осучаснення змісту державних стандартів всіх рівнів та буде розроблений стандарт профільної освіти для старшої школи, учні навчатимуться за новими сучасними програмами з актуальними темами, практичним характером та за новітніми методиками. Саме ППП може підтримати державу у якісній реалізації кожного етапу реформи, про що свідчать результати перших прикладів співпраці МОН з громадським сектором та українськими й міжнародними благодійними фондами. Передбачається, що фінансова та управлінська децентралізація допоможе об'єднаним громадам у партнерстві з регіональною владою у розв'язанні актуальних проблем, одна

з таких найскладніших проблем – забезпечення якісними освітніми послугами дітей дошкільного та шкільного віку. Вирішення цієї проблеми є однозначно соціально значущим [9].

У 2018 році відповідно до Плану заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 903-р за Наказом МОН [10] було розроблено Типову освітню програму організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти, і завдяки співпраці МОН з експертами приватної освіти за підтримки благодійних фондів було створено сучасний актуальний дистанційний курс для вчителів, який знайомить з новим Державним стандартом початкової освіти та методиками компетентнісного навчання. Проходження цього курсу є обов'язковим етапом підвищення кваліфікації педагогів, які розпочали навчати учнів за новими підходами НУШ. Курс розроблений Міністерством освіти і науки України, студією онлайн-освіти EdEra та громадською спілкою «Освіторія» за підтримки Всеукраїнського фонду «Крок за кроком», Центру освітньої політики та активних стейкхолдерів [11].

Окрім методик компетентнісного навчання та роз'яснень щодо нового Державного стандарту початкової освіти вперше широко вводиться в освітнє середовище поняття інклюзивного навчання. Особливої уваги заслуговує пояснення щодо зв'язку нейропсихології з навчальними досягненнями учнів, адже вивчення процесів функціонування мозку у контексті навчання є важливим об'єктом досліджень багатьох науковців у світі. Закордонні програми коригуються з врахуванням результатів досліджень провідних науковців з нейрофізіології та нейропсихології. Такі підходи тривалий час вже апробувалися у приватних навчальних закладах, тому саме вони поділившись експертизою та досвідом допомогли МОН розпочати навчання вчителів та підтримують реформу на різних етапах впровадження. Також приватний заклад освіти Навчально-виховний комплекс «Новопечерська школа» став навчальною базою для вчителів із 100 пілотних шкіл, які першими запроваджували НУШ у 2017/2018 навчальному році [12]. Багато особливостей щодо організації навчального середовища та методик, зокрема інтегрованого навчання у початковій школі засновані на фінській та канадській освітніх системах, які були апробовані у приватній освіті укра-

їнськими методистами та вчителями. Досвід приватних шкіл зі всієї країни може бути потужним двигуном подальших змін в освіті, а розроблені шляхи формування продуктивного освітнього середовища можуть бути використані державними школами як успішний апробований досвід не лише у впровадженні НУШ, а й в межах управлінської культури, що змінюється через зростання ролі автономії шкіл. Уряд має використовувати інновації та ефективність приватного сектору разом із великим державним потенціалом.

Досвід навчених вчителів поширювався і продовжує поширюватися Україною завдяки спільно організованому навчанню Інститутів післядипломної освіти в кожній області разом вже з першими навченими вчителями, які стали тренерами НУШ. Основний підхід подальшого професійного розвитку вчителів побудований на засадах формальної, неформальної та інформальної освіти, що дає можливість у майбутньому застосовувати його в системі професійного розвитку вчителів на державному, регіональному, місцевому, організаційному (шкільному) та індивідуальному рівнях [13]. За словами Міністра освіти і науки Лілії Гриневич, 100 шкіл, у яких вчителі під керівництвом директорів пілотували новий державний стандарт початкової освіти стали агентами змін, опорою реформи, через досвід яких ширяться фахові знання про наступні зміни [14]. Важливо зауважити, що експериментальне впровадження нових програм у початковій школі попередньо супроводжувалося відбором шкіл на конкурсній основі, а підтримку пілотування висловили педагогічні ради та батьківські комітети.

Окрім українських приватних навчальних закладів, ініціатив, громадських організацій та об'єднань покращувати освітню систему допомагають закордонні партнери, зокрема фінський проєкт підтримки реформи української школи «Learning together»/«Навчаємося разом» та Проєкт «Сприяння освіті» з фондом the LEGO Foundation (королівство Данія). У 2010 році, після підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки Україна стала п'ятою державою у світі, що приєдналася до Програми. Основною діяльністю The LEGO Foundation у рамках НУШ з 2018 року було впровадження ігрових та діяльнісних методів навчання у початковій школі, тому тренери фонду провели навчання спочатку для 700 педагогів зі 100 пілотних шкіл, а потім і методистів методичних центрів, представників обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, регіональних тренерів Нової української школи. У 2018–2019 роках

The LEGO Foundation безкоштовно забезпечила наборами усі перші класи [15]. Сьогодні продовжує функціонувати Тренінговий центр Освіторії від ГС «Освіторія», який підтримує НУШ у середній освіті через співпрацю з експертним колом проактивних педагогів за ресурсної підтримки великих партнерів, таких як ЮНІСЕФ, МФ «Відродження», Lenovo та ін. [16]. Також, починаючи з 2018 року до сьогодні, навіть за складних умов продовжується навчання та підтримка вчителів англійської мови, які працюють за принципами НУШ. Величезний об'єм навчально-методичної роботи проводиться завдяки співпраці МОН з Британською Радою, Cambridge University Press та Cambridge Assessment English. Для навчання освітян була розроблена унікальна платформа, на якій вчителі навчаються застосовувати сучасні методики, які адаптовані до дитячого сприйняття [17]. У 2022 році реформа НУШ розпочалася у середній школі, а тому всі напрацювання щодо підвищення кваліфікації вчителів є ефективним інструментом для подальшої імплементації компетентнісного навчання.

Важливо підкреслити, що завдяки тісній співпраці держави з громадськими організаціями, благодійними фондами в українському суспільстві зростає повага до професії вчителя, а вчителі мають більше мотивації рухатися у напрямку інновацій в освіті. Зокрема вже 5 років поспіль завдяки підписаному меморандуму ГС «Освіторія» з фондом Varkey GEMS Foundation з 2017 року існує Національна премія Global Teacher Prize Ukraine, яка відзначає досягнення вчителя не лише щодо своїх учнів, а й щодо суспільства, та підкреслює важливість педагогів в Україні. Окрім того багато провідних компаній в межах цієї премії відзначають вчителів з окремих галузей, допомагаючи облаштувати нові лабораторії у школах, де освітяни працюють, реалізувати проекти місцевого і національного значення. Таким чином, школи у громаді стають важливими центрами значних суспільних змін, а випускники є проактивними громадянами своєї держави.

Висновки. Для того, щоб українське суспільство змогло оцінити успішність реформ у країні, має бути досягнуто ключового показника – забезпечення якості освітніх послуг через формування спроможних освітніх мереж, які функціонують на засадах сучасних підходів управління. Використання досвіду та потужності приватних шкіл може допомогти не лише в реалізації реформи НУШ, а й сприяти вирішенню проблеми надмірного навантаження державних шкіл у окремих регіонах країни після внутрішньої міграції

дітей з небезпечних для життя регіонів через повномасштабну війну, тому важливо розробити механізм співпраці між державними та приватними школами, аби приватний сектор міг надати необхідну допомогу. Для цього важливе урегулювання нормативного середовища, частковий перехід ролі уряду від постачальника освітніх послуг до розпорядника соціально-гуманітарного сектору. Для того, щоб уникнути негативних явищ в межах ППП потрібно дотримуватися принципів прозорості на всіх етапах співпраці, вчасного інформування суспільства щодо реалізації спільних проектів публічного та приватного партнерів, переваг від такої взаємодії та результативності. Світовий досвід підкреслює, що ППП не повинне обмежуватися лише інфраструктурними проектами, наприклад лише відбудовою будівель шкіл, важливо покращувати освітнє середовище через ціннісний фундамент громад. Сьогодні залучення громадських організацій, громадських спілок та об'єднань й благодійних фондів до співпраці на державному, регіональному та місцевому рівні реалізується через підписання спільних меморандумів, однак розроблені нормативно узгоджені договори про співробітництво з чіткими правами та обов'язками можуть збільшити ефективність та зростаючу роль публічно-приватного партнерства у сфері освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Освіта під загрозою. *Освіта під загрозою*. URL: <https://saveschools.in.ua/> (дата звернення: 16.02.2023).
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 16.02.2023).
3. Aslam M. A., Rawal S. R. Public-Private partnerships and private actors in secondary education in sub-saharan africa. Toronto, Ontario Canada : Mastercard Foundation, 2018. URL: <https://doi.org/10.15868/social-sector.36868> (date of access: 16.02.2023).
4. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦЮО, 2019. 439 с. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf
5. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., & Шиян Р. (2016). *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи* (М. Грищенко, заг. ред.). Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 1 січ. 2023 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.02.2023).

7. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 р. № 87 : станом на 6 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 16.02.2023).

8. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року : Рек. Європ. Союзу від 18.12.2006 р. № 2006/962/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (дата звернення: 16.02.2023).

9. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. К., 2017. 128 с.

10. Наказ МОН від 15.01.2018 № 34 «Про деякі організаційні питання щодо підготовки педагогічних працівників для роботи в умовах Нової української школи» / Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/nakaz-mon-vid-15-01-2018-34-pro-deyaki-orhanizatsijni-pytannya-schodo-pidhotovky-pedahohichnyh-pratsivnykiv-dlya-roboty-v-umovah-novoji-ukrajinskoji-shkoly/> (дата звернення: 16.02.2023).

11. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. *EdEra*. URL: <https://courses.ed-era.com/courses/course-v1:MON-EDERA-OSVITORIA+ST101+st101/about>(дата звернення: 16.02.2023).

12. У МОН розповіли, які школи пілотуватимуть новий Стандарт початкової освіти. *Нова українська школа* : Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/news/mon-vyznachylos-yaki-shkoly-pilotuvatymut-povuj-standart-pochatkovoyi-osvity/>(дата звернення: 16.02.2023).

13. Наказ МОН від 05.02.2018 № 97 «Про затвердження Орієнтовної навчальної програми підготовки тренерів для навчання педагогічних працівників, які навчатимуть учнів перших класів у 2018/2019 і 2019/2020 навчальних роках» / Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/2018/02/05/nakaz-mon-vyid-05-02-2018-97-pro-zatverdzhennya-orijentovnoji-navchalnoji-prohramy-pidhotovy-treneriv-dlya-navchannya-pedahohichnyh-pratsivnykiv-yaki-navchatymut-uchniv-pershyh-klasiv-u-2018-2019/> (дата звернення: 16.02.2023).

14. Міністерство освіти і науки України – Лілія Гриневич: 100 пілотних шкіл НУШ – це опора для реформи загальної середньої освіти, як і 1 млрд 870 млн грн, які держава вкладає в її старт. *Головна* / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/liliya-grinevich-100-pilotnih-shkil-nush-ce-opora-dlya-reformi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-yak-i-1-mlrd-870-mln-grn-yaki-derzhava-vklade-v-yiyi-start>(дата звернення: 16.02.2023).

15. Міністерство освіти і науки України – Усі перші класи в Україні безкоштовно отримують набори LEGO – Меморандум між МОН та The LEGO Foundation. *Головна* / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-pershi-klasi-v-ukrayini-bezkoshtovno-otrimayut-nabori-lego-memorandum-mizh-mon-ta-lego-foundation>(дата звернення: 16.02.2023).

16. Освіторія. Публічний звіт 2020. URL: https://osvitoria.org/wp-content/uploads/2022/04/Osvitoria_Annual_Report_2020.pdf (дата звернення: 10.02.2023).

17. Навчальна платформа для підготовки вчителів англійської мови. Навчальна платформа для підготовки вчителів англійської мови. URL: <https://nus-english.com.ua/uk> (дата звернення: 16.02.2023).